

Hilversum, Pas Op!

Wonen in een ‘openluchtmuseum’

De Hilversumse Laanstraat herbergt sinds de zomer een aantal gerehabiliteerde historische panden. Niet alleen gerestaureerd, maar soms ook volledig herbouwd. Een aantal van de originele bouwwerken verrees in de afgelopen eeuwen zelfs op heel andere locaties dan waar ze nu staan. Hoewel de vergelijking zich onherroepelijk opdringt, gaat het om iets meer dan alleen maar het veilig stellen van cultureel erfgoed in een openluchtmuseum. Verpaupering van de buurt is een halt toegeroepen.

Geld is niet alles

Stukadoorsbedrijf H.L. Spakman & Zoon verzorgde het stucwerk aan binnen- en buitenzijde van de historische woningen in Hilversum. Aardig detail is dat het bedrijf ook in Hilversum is gevestigd, en zelf historisch genoemd kan worden. De firma is immers meer dan 100 jaar oud, en de huidige directeur, Victor Spakman, is al de vierde generatie die het roer van het familiebedrijf in handen heeft. Uiteraard waren het niet om dergelijke sentimentele beweegredenen dat juist hem het werk werd gegund. ‘We zijn min of meer de huisstukadoos van bouwbedrijf Pellikaan, de aannemer van dit werk. Het lijntje lag er dus al. Maar evengoed moesten we natuurlijk nog wel op de gebruikelijke manier meedingen naar de aanbesteding.’ De gebruikelijke manier, dat is een scherpe prijs offeren dus. Met alle risico’s van dien. En inderdaad constateerde Spakman bij zijn nacalculatie dat hij hooguit quitte had gespeeld met zijn werk aan de Laanstraat. Maar daar ligt hij niet wakker van. ‘Dat heb je nu eenmaal af en toe, je kunt niet op elk werk verdienen. En soms is je goede naam belangrijker dan financieel gewin.’

Mag het ietsje meer zijn?

Voor het werk aan het historisch buurtje was het budget beperkt. Daardoor lagen de eisen voor het binnenwerk wat lager. De wanden moesten bijvoorbeeld behangklaar worden opgeleverd. Spakman vond echter

dat hij er wat meer van moest maken. Dus werden de wanden gepleisterd, en wel zo glad dat ze konden worden geverfd. Het spreekt dat het sausklaar maken meer werk is en dus ook meer geld kost. ‘Je krijgt er dan wel niet voor dat stukje extra betaald, maar je doet het toch, omdat je het zo gewend bent; voor jezelf en voor de goede naam van je bedrijf,’ legt Spakman uit.

Blinkend witte gevels

Waar het interieur van de vijf woningen er voor wat betreft de stucafwerking wat bekaaid af kwam in de plannen, zijn de gevels het pronkstuk van het historisch buurtje geworden. Elk van de vier panden (de ‘Witte Boerderij’ bevat twee woningen) heeft een ander uiterlijk, ontleend aan oude foto’s. De herbouwde woning die voorheen door het leven ging als Zeedijk 27, heeft een gevel die volledig uit baksteen bestaat. Geen werk voor de Hilversumse stukadoors dus, maar aan de andere drie panden des te meer. De lange voor- en achtergevel en een van de zijgevels van de ‘Witte Boerderij’ zijn van geen enkele opsmuk voorzien.

Eerst werd gestuukt met een lichtgewicht grondmortel. Voorbewerken van de rode baksteen was niet nodig, volgens Spakman. 'Er zit zo'n dikke mortellaag op dat die de zuigende werking van de ondergrond wel de baas kan.' Afwerken gebeurde met een pleisterlaag, die na het schuren wit werd gesausd door de schilder. Zo wit dat het in de volle zon bijna pijn doet aan de ogen. Alleen de onderste halve meter is grijs gemaakt, om vervuiling te verhullen. Al met al strakke en sobere gevels, met als opvallendste accenten de raampartijen en de natuurstenen vensterbanken.

Zijgevel is de parel

Pronkstuk van de 'Witte Boerderij' is de zijde aan de Heerenstraat, met een topgevel die met zijn zwierige daklijst enigszins barok aandoet. Het vlakke werk werd op vrijwel dezelfde manier gedaan als de twee lange gevels en de tuitgevel aan de achterzijde. Alleen moest er een horizontale vakverdeling komen. De naden werden met een standaard schopje in de 2 cm. dikke mortellaag getrokken, en later ook nog eens keer in de pleisterlaag. Voor de vervaardiging van de 4 à 5 cm. dikke daklijsten maakte Spakman mallen. 'Hier is veel tijdrovend handwerk in gaan zitten. De laatste bewerking van de klokvormige lijst is zelfs met een kwast gedaan. In zijn totaal zat er in deze gevel twee weken werk voor twee man.'

Niet te tillen

Ook de gevels van het herbouwde pand Veerstraat 27 waren bewerkelijk voor de stukadoors, hoewel ze voor een flink deel uit metselwerk bestaan. Op elke uitwendige hoek van het pand en aan weerszijden van de voordeur zijn forse, in stuc geïmiteerde blokpilasters geplaatst. De uitgemetselde halfzuilen hebben een voet van Belgisch hardsteen en werden op dezelfde manier afgewerkt als de klokgevel. Dus met een dikke stuclaag die ook horizontaal in vakken werd verdeeld. 'De groeven moesten vrij grof worden, 1,5 cm. breed en 3 cm. diep. We hebben er zelf een schopje voor gemaakt, conform de detaillering van de architect.' Onder de dakrand kreeg de gevel een lijst, die de mannen van Spakman al gauw drie weken werk opleverde. 'De hoogte van de lijst moest 45 cm. worden. Omdat ze anders niet te tillen zouden zijn hebben we ze hol gemaakt.' Ze werden in stukken van 1 meter met cement tegen de gevel geplakt en ook nog vastgeschroefd.

Liever niet groter groeien

Het derde pand waar Spakman het gevelwerk voor deed, is het enige dat origineel al aan de Laanstraat stond. Lijstwerk kreeg het niet, de voorgevel is met horizontale en verticale groeven wel volledig in vakken verdeeld. Niet al te ingewikkeld dus, voor de Hilversummers? 'In principe niet. Je meet vanuit de dakgoot, zet op de hoeken twee punten uit en geeft met een smetlijn aan waar de groeven moeten komen. Maar toch merk ik dat ik er steeds weer iets van leer wanneer ik dit soort werk doe; een manier om het een volgende keer net even gemakkelijker te maken.' Niet dat Spakman nu zoveel met dit soort werk te maken heeft; net als het lijstwerk komt het maar af en toe op zijn pad. 'Ik vind dat geen probleem. Het is erg leuk om te doen, maar ik zou me er niet in willen specialiseren. Eigenlijk in geen enkel specifiek soort werk. Het mooiste is wanneer in je werk alle verschillende facetten van het stukadoors aan de beurt komen. En natuurlijk ook om dat zelf te kunnen doen. Ik heb vijf man in vaste dienst en huur waar nodig, zoals hier, nog wat mensen in. Groter dan dit hoeft mijn bedrijf niet te worden, want dan zou ik zelf niet meer kunnen meewerken. En dan is de lol er voor mij af.'

Samenvatting van een artikel van Jan Willem Kommer in *Mebest*, landelijk tijdschrift voor het stukadoorsbedrijf, nr 2003-5.